

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE YABANCI UZMAN RAPORLARINA GÖRE TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN EZBERCİLİK SORUNU

ROTE LEARNING PROBLEMS OF TURKISH EDUCATION SYSTEM ACCORDING TO THE REPORTS OF FOREIGN EXPERTS IN THE EARLY PERIODS OF TURKISH REPUBLIC

Öznur KARTAL¹

¹Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye.
Email: znkrtl@gmail.com

Öz

Bu araştırma ile 1924–1960 yılları arasındaki dönemde Türkiye’ye gelen yabancı uzmanların verdiği raporlar araştırılmış, ulaşılan tüm raporlar detaylıca incelenmiş ve objektif bir açıyla değerlendirilmiştir. İncelenen raporlarda Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili tespitleri ortaya koyulmuş, çözüm önerileri analiz edilmiş ve günümüzde de devam etmekte olan ezbercilik sorunu ile ilişkilendirilmiştir. Çalışmada John Dewey, Alfred Kühne, Omer Buyse, Albret Malche, Beryl Parker, ve Kate V. Wofford’ın raporlarında, Türk eğitim sistemindeki sorunları tespit etmek için yapılan araştırmalarda da önemli derecede yer alan “ezbercilik sorunu” araştırılmış ve sunulan çözüm önerileri tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçları Türk eğitim sisteminde geçmişte başlayan ezbercilik sorununun günümüzde de devam ettiğini göstermektedir. Araştırmanın sonucunda yabancı uzman raporlarının Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili sunduğu çözüm önerileri analiz edilmiştir. Böylece bugün ve gelecekte Türk eğitim sistemine ışık tutabilecek sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk eğitim sisteminin sorunları, yabancı uzman raporları, ezbercilik.

Abstract

In this research, reports prepared by foreign experts who came to Turkey in the early periods between 1924 and 1960 are analyzed, all of the obtained reports are examined in detail and evaluated with an objective approach. In scrutinized reports, identified findings about rote learning issues of Turkish education system are revealed, solution proposals are analyzed and the results concerning to rote learning issue which is still a continuous problem of the present days. John Dewey, Alfred Kühne, Omer Buyse, Albert Malche, Beryl Parker and Kate V. Wofford’s reports that were prepared as a result of extensive research in order to detect the problems of Turkish education system are taken into consideration and it is concluded that rote learning is a significant problem. In the consideration of evaluations, the solution offers are identified. Results of the study shows that rote learning problem of Turkish education system which began in the past has been still an issue recently. As a consequence, the solution proposals which are related to the rote learning problem of Turkish education system presented by the foreign experts are analyzed and some conclusions which can shed light on the present and future quality of Turkish education system have been reached.

Keywords: Problems of the Turkish education system, foreign experts’ reports, rote learning.

Giriş

Türk Eğitim sisteminde yaşanan sorunlar birçok araştırmacı tarafından farklı açılardan dile getirilmektedir. Eğitim sistemimizde bir dizi öngörülebilir problemin yanında eğitim sisteminin bütününe ilgilendiren temel sorunlarla da karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Bu kapsamda eğitim sistemimizin temel sorunlarının ne olduğunun belirlenmesi amacıyla farklı araştırmacılar tarafından farklı açılardan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan Özyılmaz (2013) Türk eğitim sisteminin sorunlarını ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. “Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları” kitabında Türk eğitim sisteminin temel sorunlarını; eğitime yönelik çalışmalarda ideolojik yaklaşımların egemen olması, eğitim sisteminin geliştirilmesinde eğitim bilimcilerden yeteri derecede yararlanılmaması, Türk milli eğitim sisteminde “öğrenme-öğretme süreci” sorunu, eğitimin millileştirilememiş olması, eğitimde program geliştirme çalışmalarının olmaması, milli eğitimin finansman sorunu ve çözüm yolları, rehberlik ve yönlendirme, Türkiye’de öğretmen sorunu ya da öğretmenin yetiştirilmesi ve istihdamı meselesi, ülkemizde örgün eğitim sistemi ve sorunları, okulöncesi eğitimi ve sorunları, mesleki teknik eğitim sorunları ve çözüm önerileri, eğitim sistemimizde bir üst öğretime giriş sorunu olarak sıralamaktadır (Özyılmaz,2013).

Yılmaz ve Altınkurt (2011) Türk Eğitim Sisteminin sorunlarını, tarama modelinde desenledikleri, çalışma grubunu Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 91 öğretmen adayından oluşturduğu araştırmalarında; Öğretmen adaylarının görüşlerine göre Türk Eğitim Sisteminin en önemli sorunlarını şu şekilde sıralamışlardır; Merkezi sınavlar, kalabalık sınıflar, ezberci eğitim, donanım ve fiziki yapı eksikliği, mevcut öğretmenlerin niteliği, eğitime erişimdeki eşitsizlikler, siyaset (ideolojik ayırım ve kayırmalar), öğretmen atama sistemi, özel dershaneler, finansman ve mesleki teknik eğitim sorunları.

Öğretim tarihinin süreç içerisinde gelişimi incelendiğinde, ezbere yönelik öğretimin insanlık tarihi kadar eskilere dayandığı görülmektedir. Türk eğitim tarihinde de ezbercilik, bir öğretim ve öğrenim yöntemi olarak benimsenmiştir. Tanzimat’tan sonra medrese dışında açılan okullarda ve hatta günümüzde bile bu yöntem uygulamada kaybolmamış bir eğitim sorunudur (Akyüz, 1994, s.247). Bu nedenle çalışmada Türk eğitim sisteminin genel sorunları ezbercilik sorunu ile sınırlandırılmıştır.

Eğitim tarihimizde ezbercilik, uzun yıllar eğitim öğretim yöntemi olarak kullanılmıştır. İlk yıllardan itibaren medrese eğitiminde sıkça kullanılan bu yöntem Tanzimat’tan sonra açılan

yeni okullarda da karşımıza çıkmıştır. 17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında toplanan I. Maarif Şûrası'nda Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'in şu sözleri o dönemde de var olan ezberci eğitim sorununu gözler önüne seriyor: “Öğretmenler ders saatini takrirle, talebede kafasını kitapta veya notundaki yazılarla dolduruyor. Ekseriyetle öğretmen konferansçı, talebe de ezbercidir. Talebe sabahtan akşama kadar ders olarak kendisine anlatılan şeyleri dinliyor” (MEB, 1991, s.13). Günümüzde dahi bu eğitim öğretim yöntemi Türk eğitim sisteminin önemli bir sorunu olarak varlığını sürdürmektedir (Akyüz, 1994).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte eğitim sistemimizde bir çok yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu dönemde eğitim, siyasi işlevden çok bir çağdaşlaşma ve sosyalleşme aracı olarak görülmüştür. Tüm toplumlar için eğitim bu denli önemliyken bu alanda yapılan değişim ve düzenlemeler radikal bir çaba etrafında şekillenmiştir. Bu yüzden eğitim alanında düzenlemelere başlanırken sorunun kaynağına inme ve birincil kaynaklardan çözüm bulma anlayışına göre hareket edilmiştir. Bu amaçla 1924 yılından başlayıp 1960 yılına kadar geçen sürede Türkiye'ye değişik amaçlarla 123 tane yabancı uzman gelmiştir (Şahin, 1996). Bu araştırmanın amacı 1924-1960 yılları arasında Türkiye'ye davet edilen yabancı uzmanların, verdikleri raporlarda Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili saptamaları ve çözüm yollarını tespit etmektir. Araştırmada Türkiye Cumhuriyeti'ne çağırılan ilk yabancı uzman John Dewey'nin Türkiye'ye geldiği ve yaptığı incelemeler sonucunda raporunu hazırladığı 1924 yılı başlangıç olarak alınmıştır. Araştırma, 1924-1960 yılları arasındaki dönemde hazırlanmış yabancı uzman raporları içerisinde ezbercilik sorunu saptayan 6 uzman raporu ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'ye gelen yabancı uzmanların Türk Eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili tespitleri ortaya koymak, çözüm önerilerini analiz ederek ve günümüzde de devam etmekte olan ezbercilik sorunu ile ilişkilendirmektir.

Türk Milli Eğitim sistemi ve sorunları üzerine yapılmış diğer araştırma sonuçları gibi bu araştırmada bulguları ile sisteme geribildirim sağlayabilir. Ayrıca gelecekte farklı yöntemlerle desenlenebilecek araştırmalara örnek teşkil edebilme özelliği bakımından da önem taşımaktadır.

Eğitim, durağan bir yapıya sahip değildir. Çağın getirdiği teknolojik gelişmeler eğitimde yenilenmeyi ve gelişmeyi zorunlu kılar. Bu nedenle de bütün ülkeler öğretim programlarını

vatandaşlarının ihtiyaçlarına göre sürekli değiştirip geliştirmektedirler. Geçmişte yaşanan olumsuz uygulamalar ve yapılan hataların sonuçlarından ders çıkarmak, geleceğe daha aydınlatıcı bakmak için zorunludur. Türkiye’de yabancı uzman raporlarını inceleyen bazı çalışmalar olmuştur. Ancak bu çalışmada uzman raporları, Türk eğitim sisteminin günümüzde de devam eden bir sorunu olan “ezbercilik sorunu” konusu ile sınırlandırılmıştır. Raporların bu konuda verdiği bilgiler satır aralarına sıkışıp kalmış, daha önce bu konunun gerektirdiği hassasiyetle çalışılmamıştır.

Günümüzde ve gelecekte eğitim alanında düzenlemeler ve köklü değişiklikler yapmadan önce, geçmişte yaşanan tecrübeler hatırlanmalıdır. Türk toplumunun mutluluğu ve mutsuzluğu ile eğitim ve öğretimin ilişkisini araştırmak, bugünkü eğitim sorunlarımızı en iyi biçimde çözebilmek için eğitim alanında yapılan araştırmalar tartışılmalı ve bir takım dersler çıkarılmalıdır (Akyüz, 2001, s.1).

Bu makalede ulaşılmak istenen yabancı uzman raporları ve görüşlerinde ezbercilik sorununun incelenmesidir. Çalışmanın belirli ölçütlere dayandırılmasına özen gösterilmiştir. Uzman raporları yalın şekilde incelenmiş ve eğitimde ezbercilik sorunu üzerinde durulmuştur.

Yöntem

Araştırma Modeli

Günümüzde ki eğitim problemlerinin çözümlenebilmesi için, araştırmacıların birçoğu, çalışmalarını mevcut durum içerisinde deneme modelinde yapmaktadır. Ancak Karasar (2002)’ın belirttiği gibi bazı çalışmalar bugünden geriye doğru giderek geçmişteki gelişmelere bakmayı, incelemeyi ve analiz etmeyi gerektirir. Bu çalışma da, geçmişte var olan bir durumu uzman raporlarına göre tespit edip betimlemeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle araştırma modellerinden tarihsel yöntem kullanılmıştır. Çünkü tarihsel yöntem, geçmiş zaman içinde meydana gelmiş olay ve olguların araştırılmasında ya da bir problemin geçmişle olan ilişkisi yönünden kullanılır (Kaptan, 1998). Veri toplama araçları olarak ise tarihsel yöntem içerisinde yer alan doküman analizi tekniğine başvurulmuştur. Doküman analizi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım & Şimşek, 2006).

Bu araştırmanın zamansal tarama verileri, 1924–1960 yılları arasındaki dönem ile sınırlı tutulmuşsa da, elde edilen veriler geçmişteki gelişmelere dayalı olarak bugün yaşanan eğitim sorunlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Araştırmada konuyla ilgili birincil kaynaklardan yararlanılmış ve araştırma konusunda yapılan incelemelerde birincil kaynakların kullanılmasına itina gösterilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Yorumlanması

Bu araştırmanın temel kaynakları, uzmanların Türkiye’de yaptıkları incelemeleri ve mevcut sorunların çözümüne yönelik önerilerini içeren, Maarif Vekâleti’ne (Milli Eğitim Bakanlığı) sunmuş oldukları raporlardır. Bu konu ile ilgili kitap, tez ve dergiler incelenmiş bir takım istatistikî bilgilere ulaşılarak elde edilen veriler sistematik bir biçimde bütünleştirilmeye çalışılmıştır.

Problem cümlesi

Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye’ye gelen yabancı uzmanların Türk Eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili tespitleri ve çözüm yolları nelerdir?

Alt problemler

1. John Dewey’in raporunda Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili saptamaları ve çözüm yolları nelerdir?
2. Alfred Kühne'nin raporunda Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili saptamaları ve çözüm yolları nelerdir?
3. Omer Buyse'nin raporunda Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili saptamaları ve çözüm yolları nelerdir?
4. Albert Malche'nin raporunda Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili saptamaları ve çözüm yolları nelerdir?
5. Beryl Parker'in raporunda Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili saptamaları ve çözüm yolları nelerdir?
6. Kate V. Wofford’in raporunda Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili saptamaları ve çözüm yolları nelerdir?

Bulgular

Bu bölümde araştırmada elde edilen nicel ve nitel bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada belirlenen problem durumlarına ilişkin incelenen altı uzman raporunda Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu ile ilgili tespitleri ve çözüm önerileri saptanmıştır.

1924'ten beri Türkiye'ye birçok yabancı eğitimci çağrılmış ve bunlardan eğitimimizin aksayan yönleri ve yapılması alınması gereken önlemler konusunda rapor vermeleri istenmiştir. Ülkemize gelen yabancı uzmanlar Tablo'da sunulmuştur.

Tablo 1

1923–1960 Döneminde Gelen Eğitim Uzmanlarının Ülkelere Göre Dağılımı

Ülke Adı	1923–1950	1950–1960	Toplam
ABD	7	41	48
Bilinmeyen	10	2	12
Almanya	14	0	14
Belçika	14	0	14
Fransa	13	1	14
Avusturya	8	0	8
Macaristan	4	0	4
İsviçre	3	0	3
İngiltere	2	0	2
İsveç	2	0	2
Çekoslovakya	1	0	1
Yugoslavya	1	0	1
Toplam	79	44	123

Kaynak: Mustafa Şahin, Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri, İzmir, 1996, s. 77.

Tablo'ya göre Türkiye'ye gelen 123 yabancı uzman ülkemizin çeşitli illerinde incelemeler yapmışlardır. İnceleme sonuçlarını ilgili bakanlıklara sunarak Türk eğitim sistemi üzerinde önemli etkiler yaratmışlardır.

Araştırmada belirlenen sorulara ilişkin elde edilen bulgular aşağıda başlıklar halinde sunulmuştur.

John Dewey'nin Türkiye Maarifi Hakkında Raporu'nda Ezbercilik Sorunu

John Dewey yurt dışından çağırılan ve milli eğitim teşkilatının düzenlenmesinde bilgisine başvurulmuş ilk uzmandır. Kolombiya Üniversitesi profesörlerinden olan Dewey, Türkiye'de iki ay kalmış ve eğitimle ilgili incelemelerde bulunmuştur. Dewey yaptığı incelemeler ve görüşler doğrultusunda iki farklı rapor hazırlayarak Maarif Vekaletine vermiştir. Bunlardan biri bir rapor olmaktan ziyade bütçeye acilen konulması icap eden bazı tahsisatı ve bunların neye masraf olacağını gösteren bir muhtıra mahiyetindedir ki Profesör bunu daha Türkiye'de

iken vermiştir. Diğerleri ise 30 sayfadan teşekkül eden asıl rapordur. Bunu John Denev Amerika'ya gittikten sonra yazarak göndermiştir (Dewey, 1939, s.5-6).

John Dewey'e göre okulun amacı iki yönlüdür. Bir taraftan millî fayda sağlayan bilginin toplanması ve yayılması görevini görecek bir merkez ve bir vasıta olmak (bu suretle okulları cemaat ve milletin hayatı ile ilişkilendirmek), diğer taraftan öğrenciyi memlekete faydalı olacak fikrî özelliklerle donatma ve alacakları bilgiyi kuramsal ve lüzumsuz olmaktan kurtarmaktır (Dewey, 1939, s.9). John Dewey'in ısrarla üstünde durduğu nokta okulların aşırı teorik bilgilerden arındırılmış olması ve günlük hayatın ihtiyaçlarını karşılayan bilgilerin verilmesi gerekliliğidir. Ezbere eğitimden ziyade bu amaca da ancak uygulamalı eğitimle ulaşılacağı, bu yüzden ders programlarına pratik ve yararlı bilgiler eklenmesi gerektiği üzerinde durmuştur.

Ortaokullar, eğitim gören gençlerin yüksek mekteplere girmesini temin edecek önlemler almakla beraber her şeyden önce çocukların doğrudan doğruya hayatî ihtiyaçlarına uyum sağlayacak programları ve eğitim usullerini içermelidir (Dewey, 1939, s.23). John Dewey eğitimin üretken olması ve belirli bir amaca hizmet edecek şekilde düzenlenmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Aksi takdirde yapılacak eğitimle tekdüze öğrenciler yetiştirip, diploma dağıtmanın hiçbir faydası olmayacaktır. Çocukların hayatî ihtiyaçlarını karşılamayacak ezberci, uygulamadan uzak ve yerel şartlara uygun olmayan bir eğitim çocuklara günlük hayatta yarar sağlamayacaktır.

Hemen bütün okulların en büyük eksikliği —bu eksiklik, hiçbir bakımdan yalnız Türkiye mekteplerine özel değildir— okul tedrisatının çocukların hali hazırdaki hayatlarından ve çevre şartlarından ayrı bulunmasıdır. Okul adeta çevreden soyutlanmıştır. Çocuklar okulda yapılan işlerin gerçek hayatla ilgisi olmağı görüşündedir. Okullar yapay bir ortamdır (Dewey, 1939, s.26).

Geleneksel eğitim anlayışının açmazlarına sıklıkla vurgu yapan Dewey, öğretmeni merkeze alan ve öğrencileri pasif hâle getiren, geçmişin bilge insanların değerli söylemlerinin üzerine çok fazla yeni bilgiler inşa etmeyen, aktarmacı ve ezbere dayalı bu eğitim anlayışına karşı -bir alternatif olarak- deneyim temelli pragmatik eğitim anlayışını savunmuştur.

John Dewey'e göre eğitim bir tecrübe süreci, etkin bir süreçtir, tecrübenin yeniden inşasıdır. Okul çocuğa ezberlenecek bilgi vermek yerine, onları hayatta karşılaşacakları yeni durumlara uyum göstermeye yarayacak çeşitli bilgilerle donatmalıdır (Bal,1991). Dewey düşüncenin eyleme dönüşmedikçe tamamlanmış sayılamayacağı görüşündedir.

Dewey, ilerlemeci eğitim anlayışının büyük çaplı tepkisine maruz kalan geleneksel eğitimin, ezbere dayalı ve öğretmeni merkeze alan anlayışına karşı çıkmış, buna binaen eğitimde yeniden yapılandırmanın gerekli olduğunu savunmuştur. Bunun yanı sıra Dewey, yalnızca geleneksel eğitimi eleştirmekle kalmamış; aynı zamanda ilerlemeci eğitim felsefesinin de eksik yanlarını belirleyerek bunları tamamlamaya çalışmıştır. Sözelimi, bu yeni eğitim felsefesinin içine deneyimi ekleyerek, eğitim bilimleri alanına önemli bir katkı sağlamıştır. Çünkü Dewey'e göre bir eğitim sistemi deneyim felsefesine yer verdiği ölçüde kullanışlı olacaktır

Alfred Kühne'nin Raporlarında Ezbercilik Sorunu

Yapılacak eğitim reformlarında bilgisine müracaat edilen ikinci ilim adamı, Alfred Kühne, 1925 yılında teknik eğitim konusunda inceleme yapmak üzere çağırılan Alman Sanayi ve Ticaret Bakanı danışmanıdır. Dr. Kühne güçlü bir devletin müesseselerinin işlerlik kazanmasının yalnızca eğitilmiş insan gücünde yattığını belirtmiştir (Akkutay, 1996, s.33).

1925 yılı Ekim ve Kasım aylarında Ankara ve Eskişehir'de incelemeler yapan Alfred Kühne, hazırladığı "Mesleki Terbiyenin İnkışafına Dair Rapor"u Maarif Vekaletine sunmuştur.

Mesleki eğitimde ilköğretimin önemine değinen Kühne, ilköğretimde görev yapacak öğretmenlerin günlük hayatın ihtiyaçlarını karşılayabilecek pratik, faydalı bilgiler ile donatılmasının gerekliliğini açıklayarak bu hususta Muallim mekteplerinde ziraat eğitiminin nazarı dikkate alınması uygun olur. Fakat şimdiye kadar bu okullarda yalnız kitap bilgisi ile yetinilerek özel çalışmaya dayanan denemeler yapılmaması bir eksikliklerdir. Bu yüzden Muallim Mekteplerinde bir uygulama bahçesi oluşturulmasını, bahçe ve tarla işlerinin pratik suretle öğrenilmesini önerir (Kühne, 1939, s.4).

Omer Buyse'in Teknik Öğretim Hakkındaki Raporunda Ezbercilik Sorunu

Bir başka yabancı uzman Belçika Teknik Eğitim uzmanı Omer Buyse'dir. 1927 yılı başında Türkiye'ye gelen Buyse'in çağırılma amacı; yeni açılacak mesleki ve teknik okulların nasıl çalışmaları gerektiği, programları, yönetmelikleri konusunda tavsiyelerde bulunmak ve rapor vermektir (Koç, 1970, s.65).

Buyse, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Konya, Mersin, Aydın, Kütahya ve Uşak illerinde incelemelerde bulunmuş ve buralardaki teknik öğretim okullarının ne gibi çalışmalarda bulunabileceğini raporunda ayrıntıları ile açıklamıştır. Okulda uygulamalı ve pratik eğitime

ağırlık verilecek, öğrencilerin iş kabiliyetlerini arttırmak ve onları gerçek hayatın şartlarına uygun yetiştirmek amacıyla sanayide staj görmeleri sağlanacaktır. Asıl gayesi, çıkar gütmeyen fikir eğitimi vermek olan kültür okullarının programına meslek dersleri de eklenerek gençlerin günlük hayata hazırlanması sağlanmalıdır.

Buyse'nin düşündüğü programların son derece pratiğe dönük olduğu görülmektedir. Örneğin açılmasını öngördüğü Ziraat okullarının amacını, tarımla uğraşacak, ailelerine yardım edecek ve tarımın ilerlemesine katkı yapacak bireyler yetiştirmek olarak belirlemiştir. Bu nedenle teorik dersleri üçte bir indirerek kalan zamanı uygulamaya ayırmak gerekliliği üzerinde durmuştur. Çocuklar ezbere bilgiden ziyade iyi bir çiftçiye gerekli bilgi ve becerileri, deneyimleri kazanarak ve modern tarım uygulamalarını bizzat yaparak yetişmelidir (Buyse, 1939, s.353).

Buyse'nin İstanbul, Ankara, Eskişehir, Kütahya, Uşak, Konya, Adana, Mersin, İzmir, Aydın illerini kapsayan ve yaklaşık üç ay süren gezisi sonrasında hazırladığı rapor, son derece uzun, ayrıntılı ve uygulanabiliridir. Hazırlayıcısının alanının en önemli ve kalifiyeli uzmanlarından olduğu düşünülürse bu raporun Türk teknik eğitimi üzerindeki önemi tartışılmaz derecede büyüktür.

Albert Malche'in İstanbul Üniversitesi Hakkındaki Raporunda Ezbercilik Sorunu

1931 yılında resmi davet alan Malche 1 Haziran 1932 de Ankara'ya gelerek hazırladığı raporu Mili Eğitim Bakanı Esat Sagay'a sunmuştur (Akkutay, 1996, s.57). Malche, Darülfünunun çeşitli yerlerinde incelemeler yapmış, Darülfünun yönetimi, öğretim elemanları ve öğrencileri ile görüşerek bilgi toplamış, bazı derslere seminerlere katılmış, klinik ve poliklinik çalışmalarını izlemiş, Darülfünunun idaresinde bulunan binaları incelemiştir (Malche, 1939, s.1-5).

Albert Malche yaptığı çalışmalar sonucu raporunu hazırlamıştır. Raporda Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunuyla ilgili olarak şu noktalara değinmiştir:

Malche raporunda öğrencilerin programların çok yüklü olduğuna dair görüşler yer vermiş ve bunun doğru olmadığı kanaatine varmıştır. Sınavların daha sıkı ve öğrencilerin hafızalarından ziyade, öğrendikleri bilgileri uygulamaya koyma yeteneğini ölçmeye yönelik olması gerektiği üzerinde durmuştur (Malche, 1939, s.11).

Modern eğitim sisteminde dersler işlenirken öğrencilere salt bilgi verip ezberletmek yerine, onları araştırmaya ve düşündürmeye yöneltmesi gerekmektedir. Bu nedene öğrencilere seminerler hazırlatılmalı ve tartışmaya imkan verilmelidir (Malche, 1939, s.12-13).

Yabancı kaynakları okumak ve onlardan bilgi edinmek öğrenciler için bir yük ve eziyet olacaktır. Alfabenin değişmesinden dolayı eski harflerle basılmış eserler de zamanla anlaşılamayacaktır. Yalnızca Türkçe okuyan öğrenci ders anlatımı sırasında aldığı notlar dışında hiç bir kaynak ve belgeden bilgi edinmemekte, imtihanlarını geçebilmek için de bu notları ezberlemektedir. Bu konudan Malche şöyle bahsetmektedir:

Türkiye'yi Latin harufatıyla tercüme veya telif eserlere hakim kılmak üzere büyük bir gayret sarf edilmekte bulunduğunu biliyorum. (Bibliyografya) isimli kataloglar, bu gayrete şahittir. Fakat, şimdiki halde, gayri kabili münakaşa bir kıymeti ilmiyeye malik eserlerin Türkçedeki miktarı çok değildir. Bazı fenler için, hiçbir şey yoktur. Yalnız Türkçe okuyan talebe, ders takrirleri haricinde hiçbir vesika ve malûmat edinmemek veya fevkalâde az şey edinebilmek vaziyetindedirler. Alelhusus, dediğim gibi dersin takrirlerini muhtevi bir kitap ta mevcut değilse, ellerinde takrir esnasında aldıkları notlardan gayri hiçbir şey yoktur. Ve geçirecekleri imtihanlar için bu notları ezberlemektedirler. Başka ne yapabilirler? Ve bu kadar büyük bir metin fakrı karşısında, keyfiyeti bütün mevzuu baştan başa takrir etmek suretile telâfiye çalışan profesörleri mazur görmemek nasıl mümkün olabilir? (Malche, 1939, s.14).

Okullarda öğrencilerin araştırma yapma ve sorgulama imkânları artırılmalı ve öğrencinin görevinin sadece dersi harfiyen ezberlemek olmadığı anlatılmalıdır. Dersi verenin çok bilgili bir öğretici olması bile bu gerçeği değiştiremez. Öğrenci bilimsel araştırmaya, incelemeye, tartışmaya teşvik edilmeli ve derslerde pasif ezberleyici durumundan kurtarılarak aktif hale getirilmelidir. Sadece verilenleri ezberleyip bunlarla yetinen öğrenci mezun olabilir ama üniversite bitirmenin gerektiği kültürel seviyeyi yakalayamaz. Derslerde konunun ana hatları verilip öğrenci araştırmaya yöneltilmelidir. Kesin hükümlere bağlanmak fennin zıddı ve aksidir.

Darülfünun eğitiminin bir özelliği de hayati nitelikler taşıyor olmasıdır. Verilecek eğitim hayattan kopuk olmamalı bilakis öğrenilenlerin hayatta uygulanabilir olmasına dikkat edilmelidir.

Sınav yöntemlerinde de değişikliğe gidilmelidir. Bir sene boyunca işlenen konularla ilgili çok geniş bilgilerin öğrenciden birebir istenmesi yerine problem çözme yöntemine önem verilmelidir (Malche,1939, s.32-38).

Malche'ye göre üniversite sorunu esas olarak Türkiye'nin düşünsel, manevi hatta toplumsal geleceği sorunudur. İstanbul Darülfünunu düşük verimle işleyen büyük bir kuruluştur. Ancak durum ümitsiz ve çaresiz değildir. Sorunun merkezi bilimdir. Bilim ise değişmez kurallar olarak kabul edilip, bilginin harfiyen öğrencilere ezberletilmesi değildir. Üniversite bilimsel

işleyiş göstermek zorundadır. Bu anlayışa göre öğrenci kendisine öğretilen yöntemlerle, kendi kendine çalışabilir hale gelir ve salt bilgiyi ezberleyerek aynen kabul etmek yerine, işleyerek kendine ait yeni bir ürün ve eser ortaya çıkarabilir.

Beryl Parker'in İlk Tahsil Hakkındaki Raporunda Ezbercilik Sorunu

Dr. Berly Parker, 1934 yılında ilköğretim ile ilgili incelemelerde bulunmak üzere ülkemize gelmiştir. Genel eğitim planlarından farklı olarak ilkokulların durumu ve okullardaki uygulamalar hakkında tespitler yapmış ve alınması gereken önlemler hakkında önerilerde bulunmuştur (Akkutay, 1996, s.75).

Parker'a göre Türk ilkokulları iki sorunla karşı karşıyadır. Birincisi nitelik açısından olup, çocukların eğitimi ile ilgili gerekli araç gereç ve teçhizatın çoğaltılması ile ilgilidir. İkinci sorun ise nitelik açısından izlenene eğitim yöntemlerinin ve alınan sonuçların iyileştirilmesidir. Rapor özellikle nitelik açısından alınacak önlemlere önem vermektedir. Niteliğin artırılması için öğrencilerin okulda geçirdikleri zaman en iyi şekilde düzenlenmeli ve etkisiz öğretim yöntemleri terkedilmelidir. Öğretim yöntem ve tekniklerinde süreden çok uygulanan öğretim yöntemi ön plana çıkmalıdır. Öğrencinin pasif durumda kaldığı ezberci, geleneksel eğitim yöntemleri yerine öğrenciyi aktif pozisyona geçiren modern yöntem ve teknikler kullanılmalıdır. Türk ilkokullarında yapılan gözlemler; öğretmenler bilimsel yöntemler hakkında aydınlatılır ve bu esaslar içerisinde öğrencilerin görüş yetenek ve bilgilerini geliştirmek için uygulanırsa kısa zamanda olumlu sonuçlar verebileceğini göstermiştir.

Bireysel metotlar lüzumsuz, buna karşılık toplumsal metotlar gereklidir. Çünkü toplumsal metotlar ile bütün fertlerden ortaklaşa ve karşılıklı yardımlar temin edilir. Sınıfta en çok konuşan ve düşünen öğretmen olursa, çocukların sınıf faaliyetine katılma oranları yüksek bir seviyede bulunamayacağından kabiliyetleri de işletilmemiş olur. Hâlbuki grup metotlarında bu zayıf cephelere üstünlük elde edilir (Parker, 1934, s.9).

Kate V. Wofford'in Türkiye Köy İlkokulları Hakkındaki Raporunda Ezbercilik Sorunu

Prof. Dr. Wofford, ABD Florida Üniversitesi Eğitim Koleji ilkokul Bölümü Başkanı olduğu dönemde Maarif vekâleti tarafından Türkiye'deki köy ilkokullarını incelemek amacıyla Türkiye'ye davet edilmiştir. Çalışmalarına 5 Ekim 1951 tarihinde başlayan Wofford, 1 Şubat

1952 tarihine kadar İstanbul, İzmir, Ankara, Adana, Erzurum, Trabzon, Diyarbakır ve Kırklareli'ndeki öğretmen okulları ve köy enstitülerinde incelemelerde bulunmuştur.

Wofford'a göre; Türkiye ilkokullarında başlıca üç yöntem kullanılmaktadır. Bunlar anlatım, soru-cevap ve ezber metotlardır. Bu metotlar ilgiyi, ihtiyacı ve çocuklar arasındaki bireysel farklılıkları inkâr eden bir düşüncenin ürünüdür. Ona göre kullanılan öğretim metotları acilen değiştirilmelidir. Bireysel farklılıkları öne çıkarmak ve aynı tip öğrenci yetiştirmekten kaçınmak için öğretmen ünite ve projeleri mümkün olduğunca çok metot kullanarak işlemelidir. Çeşitli öğretim yöntemlerini kullanma hususunda öğretmenlere bilgi ve beceri kazandırılmalıdır (Wofford, 1952).

Sonuç ve Öneriler

Ezber, bilginin doğru ve değişmez olduğuna inanmak böylece insanoğlu ve tüm canlıların doğuştan sahip olduğu en ilginç özelliğin merakın sönmesidir (Titiz, 2013, s.8). Ancak ezberci öğretim kader değildir, yalnızca yanlış öğretim sisteminin bir sonucudur. Bu araştırmanın bulgularına göre, Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar devam eden ezbercilik sorunu öğretim programları, ders kitapları, öğretmenlerin sınıfta ders işleme metotlarından kaynaklanmaktaydı.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre birbiriyle ilişkili iki temel sorun ön plana çıkmaktadır. Bunlar 1923-60 yılları arasında ülkemize gelen yabancı uzmanların raporlarında açıkça belirttikleri eğitim sistemimizdeki ezbercilik sorunu ve günümüzde bu sorunun hala devam etmesidir. Yabancı uzman raporların ortak önerisi; okullarda öğrencilerin araştırma yapma ve sorgulama imkânları artırılmalı ve öğrencinin görevinin sadece dersi harfiyen ezberlemek olmadığı anlatılmalıdır. Öğrenci bilimsel araştırmaya, incelemeye, tartışmaya teşvik edilmeli ve derslerde pasif ezberleyici durumundan kurtarılarak aktif hale getirilmelidir. Öğrencilerin görevi dersi harfiyen bilmek yani ezberlemek değildir. Öğrenci girişken olmalı ve kendi kendine bir şeyler yapmak için gayret göstermelidir (Malche,1939, s.33).

Eğitim, insanın ezberleme kabiliyetinden ziyade problemleri halletme ve öğrendiği bilgiyi karşılaştığı durumlarda kullanabilme kabiliyetine önem vermelidir (Gorvine, 1957, s.6). Geleneksel okullarda kullanılan öğrenme yöntemleri okulda verilen bilginin gerçek yaşama transfer edilememesine sebep olmaktadır. Okul ve sınıf içinde mümkün olduğunca dış dünya ve yaşamda karşılan problemler ve çözüm yollarıyla sıkı bağlar kurulmalıdır. Okul akademik

duvarlar arasına sığdırılmamalıdır. Verilen bilgi uygulamalı olarak öğrenciye aşılanmalıdır. Eğer öğretim bu şartlara yabancı kalırsa harcanan bütün çabalar ziyan edilmiş olur (Parker, 1939, s.10-17).

Öğretmenin yalnızca anlatım metodunu kullanması, öğrenciyi asla aktif duruma geçirmez. Oysaki modern eğitimde öğrenci aktif olmalı, önem öğrenci üzerinde olmalıdır (Tompkins, 1956, s.24). Anlatım, soru-cevap ve ezber metotları öğrenciler arasındaki bireysel farkları inkâr eder ve bir düşünceyi insana dayatmaya çalışır. Öğretmenlerin derste bu üç yöntem dışında çeşitli öğretim metotları kullanmaları hususunda bilgi ve beceri kazanmaları sağlanmalıdır (Wofford, 1952).

Her eğitim sistemi, bir insan anlayışında, bir insan idealinde, belirli nitelikleri olan bir insan tipini yetiştirilmeyi hedefler. Amaçlanan insan tipi, eğitim uygulamalarına yön verir. Nasıl bir insan sorusu, nasıl bir eğitim sorusunun cevabıdır. Ezberci eğitimin yetiştirdiği kapasitesini kullanamayan, sorgulamayan, eleştirmeyen, sunulanı olduğu gibi kabul eden “itaatkâr” insan tipi, sadece otoriter yönetim sistemlerinin istediği idealdir. Bu yönüyle ezbercilik, yalnız bir eğitim modeli değil, mevcut sosyal durumu yeniden yapılandırmanın da etkili aracıdır.

Ezberci eğitim toplumsal ve bireysel değişimi en aza indirgeyen, otoriteye bağlılığı esas kabul eden yönetimler için uygun bir eğitim biçimidir. Anlayarak öğrenme ise gelişimci, özgürlükçü, alternatif bakışlara açık, yaratıcı, eleştirel, demokratik ve hoşgörülü bireyler yetiştirir. Bu nüans aslında yüzyıllar önce keşfedildi. Edmond Demolins, *Anglo-Saksonların Üstünlüklerinin Sebepleri Nelerdir?* isimli çalışmasında özellikle Fransa’daki sınavlara dayalı eğitim sisteminin orijinal düşünen hür bireyler değil, ezberci ve memur zihniyetli bireyler yetiştirdiğinden; kendine yeni sahalara açamayacak kadar sınav mahkumu olmuş Fransız gençlerinin, bu sebeple en büyük ümitlerinin devlet kademelerinde görev almak olduğundan yakınır. Demolins’e göre sadece teorik değil, bireyin el becerilerine önem veren pratik, doğaya hakim, beden ve karakter gelişimine dayalı bir sistem benimsemelidir okullar (Özavcı, 2007, s. 250).

Ülkemize gelen yabancı uzmanların raporlarında açıkça belirttikleri eğitim sistemimizdeki ezbercilik sorununun günümüzde de devam ettiği görülmektedir. 2011-2015 yılları arasında Türk eğitim sisteminin sorunları üzerine yapılan çeşitli araştırmalarda da ezbercilik sorununun hâlâ devam ettiği tespit edilmiştir.

Eğitim sistemimizin sorunları hakkında yapılan araştırmalarda ezbercilik alt başlığına bazen hiç değinilmezken, çoğu araştırmada bu sorunun önceliksiz olarak algılanması dikkat çekmektedir.

Yılmaz ve Altinkurt (2011)'un yaptığı araştırmada Katılımcıların 44'ü ezbercilik sorununun önemi üzerinde durmuştur. Öğretmen adayları, öğrencilerin yaşamdan kopuk gereksiz bilgilerle donatıldığı ve zaten bir süre sonra da bu bilgilerin unutulduğunu belirtmişlerdir.

Bayar ve Kösterelioğlu (2014) yaptıkları araştırmada çalışma grubunda Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde uzaktan eğitim Sınıf Öğretmenliği yüksek lisans programında yüksek lisans öğrenimi gören 22 öğretmene yer vermiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler eğitim sistemimizde en fazla öğretmenin mesleki gelişimi ve hizmet içi eğitimi, eğitimde yöneltme/mesleki yönlendirme, eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi ve atanması, öğretmenlerin yetiştirilmesi ve eğitimini, eğitimde dersaneler, fiziksel alt yapı, donanım olanakların yetersizliği ve eğitimde ideolojik yaklaşım/eğitim politikalarının siyasetin etkisinde kalmasını sorun olarak algılamaktadırlar. Ezberci eğitim sorunu ise sadece bir öğretmen tarafından dile getirilmiştir.

Taşdemir'in (2015) çalışma grubunu 2014-2015 eğitim-öğretim yılı güz dönemi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ilk dönem öğrencilerinden 25'i erkek (%36), 44'ü (%64) kızlardan oluşan 69 öğrenci oluşturan çalışmasında eğitimde ezbercilik yirmi bir kişi tarafından sorun olarak görülmüş ve dördüncü sırada yer almıştır. Bu çalışmada öğrencilerin aslında öğretmenlerden daha çok farkındalık içinde olduğunu görüyoruz. Bazı katılımcıların bu konudaki görüşleri incelendiğinde;

Olay sadece teorik bir şeyler öğrenmek değil, bunları hayata aktarmak, pratikte nasıl kullanılacağını öğretmektir (42K2,64K2,27K3). Biz test mantığına alışmış öğrencileriz, yorum yapma becerimiz elimizden alınıyor, bu yüzden kendi görüşlerimizi sunmakta zorluk çekiyoruz (62K2. Ezberci eğitimi kınarken uygulamak (5E1). Üniversiteye giriş sistemi ezberci dayalı şeyleri ölçtüğü için öğrenci öğrenmeden kalıp halinde ezberliyor ve hemen unutuyor. Bu da nitelikli birey yetişmesini engelliyor (7E2).

İfadeleri öğrencilerin ezberci eğitimi Türk eğitim sisteminin bir sorunu olarak gördükleri konusunda ipucu vermektedir.

Ezbercilik yalnızca bizim eğitim sistemimize özgü bir durum değil, çağdaş eğitim sisteminin öncülüğünü yapan Batı ülkelerinin eğitim tarihinde de görülen bir durumdur. Locke, şöyle der: "Kitaptaki bilgileri olduğu gibi ezberlemelerinin neye yararı olur bilemiyorum; bu olsa olsa zaman ve emeklerin boşa harcanmasıdır ve çocukları işe yaramaz buldukları kitaplara karşı tiksintiyle doldurur." Locke, ezberin gereksiz olduğunu vurgulamak için şöyle devam

eder: Çocuklara, belleklerini alıştırmaları ve güçlendirmeleri için ezber yaptırılması gerek, dendiğini duyar gibi oluyorum. İnsanın bunları bu kadar aceleci bir şekilde olduğu kadar mantıklı nedenler göstererek de söylemesini ve bu uygulamanın eski alışkanlıklardan çok ciddi bir gözleme dayanmasını isterdim; çünkü belleğin gücünün, alıştırmalarla kazanılmış ve alışkanlık haline almış bir yetiden çok huzurlu bir yapının sonucu olduğu apaçıktır(Locke, 2003, s.201). Rousseau da, *Emile*'in ezber ile bir şey öğrenemeyeceğini, fakat tecrübeyle ve deneyerek pek çok şeyi öğreneceğini söyler(Rousseau, 2003, s.136).

Doğu ülkelerinde de aynı sorunla karşı karşıya kalındığı dönemler görülmektedir. Bernard Lewis *Tarih Notları* kitabında Sudan'da yaşadığı bir anısını şöyle anlatıyor;

Sudan'daki öğrencilere hocalarının ağzından çıkan her bir kelimeyi yazmaları öğretilmişti. Bunu yürekten benimsemişler ve öğrendiklerini de sınav kağıdına aynen kusmuşlardı. Sınavla ilgili nihai kararı ben verdiğimden bu beni çok yormuştu—aynı cevaplar, aynı noktalar, aynı örneklerin birbiri ardına dizildiği aynı silsile. Ziyaretimden bir yıl önce bir rapor yazmış ve öğrencilerin yalnızca hocalarından ve ders kitaplarından öğrendikleri şeyleri tekrarlamalarının gerçekten yazık olduğunu belirtmiş ve bu meseleler hakkında kendi görüşlerini geliştirmelerinin çok daha hoş olacağını söylemiştim. Ertesi yıl yine aynı şeyi yapmışlardı. Öğretmenlerinin onlara öğrettiklerini aynı noktalar ve aynı örneklerle kusmuşlardı; ama bu kez her cevap “Kanımca” diye başlıyordu. (Lewis, 2014, s. 124).

Ezberci eğitimi kapasitesini kullanamayan, sorgulamayan, eleştirmeyen, sunulanı olduğu gibi kabul eden itaatkâr insan tipleri yetiştirir ki bunlar otoriter rejimler için kuşkusuz uygun bir insan tipidir. Öğrencilere kitaptaki bilgileri ezberletmek üstelik sınıf geçmek için ezberciliğe mecbur etmek öğrencileri hazırcı, sorunlara çözüm üretmeyen, donuk, taklitçi ve özgüveni olmayan bireyler haline getirecektir. Ezbercilik öğrencinin muhakeme gücünü azaltacaktır. Bilgi sorgulanmadan, eleştirilmeden, düşünülmeden depolandığı için birey zihninde sakladığı bilgilerle yeni bir şeyler yaratamaz.

Uzman raporlarında önemle vurgulandığı halde, günümüzde dahi Türkiye'de henüz sağlıklı ve kalıcı bir çözüme kavuşturulamayan ezbercilik sorunu ile ilgili şu önerilerde bulunulabilir:

1.Modern eğitim sistemleri ezberci eğitimden hızla kaçmaktadır. Ülkemizde de bu öğrenme tarzına artık eğitim programlarında yer verilmemelidir. Öğrenciye öğretmen rehberliğinde kendi başına düşünebilme yetisi kazandırılmalıdır. Müfredat programları da ezberciliği değil öğrenmeyi hedeflemelidir.

2. Sınav yöntemlerinde değişikliğe gidilmelidir. Bir sene boyunca işlenen konularla ilgili çok geniş bilgilerin öğrenciden birebir ezberlenmesi istenmesi yerine problem çözme yöntemine önem verilmelidir.

3. Öğrenciye öğretmen rehberliği ile kendi başına öğrenme alışkanlığı kazandırılmalıdır. Öğretmenler modern öğretim yöntem ve teknikleri konusunda daha yetkin yetiştirilmelidir.
4. Öğrenilen şeyler uygulama sahasına geçirilmediği sürece öğrenci beceri kazanamaz, ezberlenen bilgiler çabucak unutulur. Bilhassa meslek eğitiminde öğrenilenlerin pratik sahada uygulanması gerekir.
5. Bilgisayar, internet, bilgi erişim ve işleme araçları daha çok kullanılmalıdır. Öğrenmede kapıların teknolojiye açılması ezberi önler.
6. Öğretmen ders anlatırken verdiği bilgileri hayatla bağdaşır vaziyette vererek öğrencide ilgi uyandırmalıdır. Ders kitapları da hayatla bağdaşık şekilde hazırlanmalıdır.

Kaynaklar

- Akkutay, Ü. (1996). *Milli Eğitimde Yabancı Uzman Raporları Atatürk Dönemi*, Ankara: Avni Akyol Kültür ve Eğitim Vakfı.
- Akyüz, Y. (2001). *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul: Alfa.
- (1994). *Türk Eğitim Tarihinde Öğretimde Ezbercilik ve Kaynakları*, XI. Türk Tarih Kongresi, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Bal, H. (1991). *1924 Raporunun Türk Eğitimine Etkileri ve John Dewey'in Eğitim Felsefesi*, İstanbul: Aydınlar.
- Buyse, O. (1939). *Teknik Öğretim Hakkında Rapor*, İstanbul: Maarif Vekilliği Devlet Basımevi.
- Çakır, T. (1999). *Cumhuriyet'in Yirmi Beşinci Yılı'nda Türk Milli Eğitiminde İlköğretim*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Dewey, J. (1939). *Türkiye Maarif Hakkında Rapor*, İstanbul: Maarif Vekilliği Devlet Basımevi.
- Gorvine, E. S. (1957). *Kız Teknik Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ve Teklifler*, (C. Zorlu, Çev.), Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel.
- Koç, M. Ş. (1970). *Eğitimde Emperyalizm ve Yabancılaşma*, Ankara: Güven.

- Kösterelioğlu, İ. & A. Bayar (2014). Türk Eğitim Sisteminin Sorunlarına İlişkin Güncel Bir Değerlendirme, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 25,177-187.
- Kühne, A. (1939). *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, İstanbul. Maarif Vekilliği Devlet Basımevi.
- Lewis, B. (2014). *Tarih Notları - Bir Orta Doğu Tarihçisinin Notları*, (S. Çağdaş, Çev.). Ankara: Arkadaş.
- Locke, J. (2003). *Eğitim Üzerine Düşünceler*, (H. Zengin, Çev.). İstanbul: Morpa Kültür.
- Malche, A. (1939). *İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor*, İstanbul: Maarif Vekilliği Devlet Basımevi.
- MEB. (1991). *Birinci Maarif Şûrası*. 17-29 Temmuz 1939. Tıpkı Basım. İstanbul.
- Özavcı, H. O. (2007). Prens Sabahaddin'in Fikrî Kaynakları: Le Play ve Toplum Bilim, *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, 41, 231-258.
- Özyılmaz, Ö. (2013). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları Ve Çözüm Arayışları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Parker, B. (1939). *Türkiye'de İlk Tahsil Hakkında Rapor*, İstanbul: Maarif Vekilliği Devlet Basımevi.
- Rousseau, J. J., (2003). *Emile*, Haz. Ülkü Akagündüz, İstanbul: Selis.
- Şahin, M. (1996). *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Taşdemir, M. (2015). Öğretmen Adaylarının Türk Mili Eğitim Sistemi Üzerine Algıladıkları Sorunlar, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History*, 10 (7), 881-898.
- Titiz, M. T., (1998). *Ezbersiz Eğitim Yol Haritası*, İstanbul: Beyaz.
- Tompkins, E. (1956). *Türkiye Cumhuriyeti Orta Dereceli Okullarda Organizasyon, İdare, Teftiş*, VI. Maarif Şurası Dokümanları, Ankara: MEB Basımevi.
- Wofford, K. V. (1952). *Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor*, (F. Varış, Çev.). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

- Yılmaz, K. & Altınkurt Y. (2011). Öğretmen adaylarının Türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası insan bilimleri dergisi*, 8(1), 942-973.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin.